

اشکال دیگری بر کلام مرحوم آخوند

مطابق جدول صفحه ۱۱۳، یا عام و خاص مقارن هستند (که قائل به تخصیص می‌شویم) و یا خاص بعد از عام بیان شده است (که در این صورت یا خاص ناسخ عام است و یا خاص مخصص است) و یا عام بعد از خاص بیان شده است (که در این صورت هم قائل به تخصیص می‌شویم) و یا تقدیم و تأخیر عام و خاص معلوم نیست (که مرحوم آخوند در این فرض قائل به رجوع به اصل عملی شده است)

اشکال آن است که چرا در جایی که تقدیم و تأخیر معلوم نیست، به اصول عملیه مراجعه می‌شود؟ در حالیکه جاییکه تقدیم و تأخیر معلوم نیست (اثباتاً)، ثبوتاً یکی از همان صورت‌های قبلی است و در تمام صورت‌های قبلی حکم خاص برداشته شده است (یا به سبب نسخ و یا به سبب تخصیص). و لذا باید بگوییم «خاص دارای حکم نیست» و «عام در بقیه افراد دارای حکم است» و اصلاً نباید سراغ اصول عملیه برویم. برای توضیح بیشتر توجه شود که:

گفتیم در جایی که خاص عام را نسخ می‌کند، دو احتمال مطرح بود (که در آخر مقدمه سوم به آن اشاره کردیم):
الف) خاص بالکل عام را نسخ می‌کند

ب) خاص تنها آن قسمت از افراد عام که مطابق خاص هستند را نسخ می‌کند.

پس اگر شنبه گفتیم «اکرم العلما» و دوشنبه گفتیم «لا تکرّم النحوی»، مطابق فرض (الف) از دوشنبه اکرام هیچ عالمی (چه نحوی و چه غیر نحوی) واجب نیست ولی مطابق فرض (ب) از دوشنبه اکرام همه علما واجب است و اکرام نحوی واجب نیست.

حال مطابق احتمال (ب) - که مرحوم آخوند صراحتاً همین را انتخاب می‌کند؛ اگر دو دلیل وارد شده است (اکرم العلما و لا تکرّم النحوی)، و تاریخ آنها را نمی‌دانیم، آنچه واقعاً اتفاق افتاده یکی از صورت‌های شش گانه ذیل است:

مرحوم آخوند تنها در فرض سوم قائل اند که خاص ناسخ عام است ولی بقیه قائل به تخصیص اند. حال مطابق هر یک از این احتمالات؛ چه نسخ باشد و چه تخصیص، باید بگوییم «نحوی را نباید اکرام کرد و بقیه علما را باید اکرام کرد.»

پس نوبت به رجوع به اصول عملیه نمی‌رسد.

اما اگر قائل به احتمال (الف) شویم (خاص بالکل عام را نسخ می‌کند) طبیعی است که رجوع به اصول عملیه فرض دارد. چرا که اگر خاص به این معنی ناسخ عام باشد بعد از ورود هر دو دلیل، چه نسخ باشد و چه تخصیص، می‌دانیم که «نحوی» را نباید اکرام کرد ولی بقیه علما را اگر قائل به تخصیص شویم، باید اکرام کرد ولی اگر قائل به نسخ شویم، بقیه علما را نباید اکرام کرد.^۱

^۱ . ن ک: المبسوط (سیحانی)، ج ۲، ص ۵۰۴